

НЕПЕРЕРВНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: ПІДГОТОВКА БЕЗРОБІТНИХ

Розглядаються особливості професійного навчання безробітних в системі державної служби зайнятості України. Визначено характеристики сучасної освіти дорослих. Проаналізовано організацію й проведення професійного навчання безробітних в Україні. Визначено андрогогічний підхід в змісті освіти дорослих. Охарактеризовано орієнтацію безробітних на перспективні сфери трудової діяльності.

Ключові слова: безробітні; державна служба зайнятості; освіта дорослих; професійна діяльність; професійне навчання.

Вступ. Оновлення напрямів неперервної освіти в сучасних соціально-економічних умовах обумовлюється підвищенням вимог до соціально-професійної компетентності працівника, рівню його готовності до постійного особистісного і професійного самовдосконалення. Важливим для нашого наукового пошуку є те, що з'являються тенденції до змін у сфері професійної підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрового потенціалу підприємств, організацій й установ. Підготовка фахівців, що здатні до розробок, освоєння і впровадження інновацій для високотехнологічних і наукомістких виробництв є основним результатом освітнього професійного процесу. Тому сучасна система неперервної освіти дорослих повинна не тільки адекватно відповідати соціально-економічним, політичним і культурним змінам в Україні, а й здійснювати свою діяльність на основі довгострокового прогнозування та аналітико-прогностичного управління з урахуванням світових економічних, соціокультурних та освітніх тенденцій.

Сучасне виробництво потребує від фахівця цілеспрямованих, системних зусиль щодо переоборювання сформованих традиційною професійною освітою стереотипів і підходів до підвищення власної професійної компетентності. Розгляд цих питань, їх обґрунтування знаходимо в працях вітчизняних педагогів (В. Ю. Бикова, О. А. Дубасенюк, І. О. Ігнатюк, В. Г. Кременя, І. Т. Кучерявого, О. М. Пехоти, О. М. Отич, С. О. Сисоевої).

Цікавою, на наш погляд, є позиція сучасних вітчизняних педагогів Н. Г. Нічкало, Л. Б. Лук'янової, С. О. Сисоевої стосовно розвитку освіти. Головним напрямом розвитку освіти XXI ст., на їх думку, є системна модернізація професійної освіти дорослого працездатного населення. Науковці відзначають системний характер процесу реформування професійно-освітньої сфери, його високі темпи, всебічність і глибину. Важливо зазначити, що головна причина системної модернізації освіти дорослих характеризується корінними змінами в економічній, соціально-політичній і науково-технічній сферах, необхідністю їх врахування при розробці стратегії і тактики розвитку всієї системи неперервної освіти.

Теоретичний аналіз наукової літератури з питань організації процесу професійної підготовки фахівців довів визначення найактуальніших проблем, які потребують свого дослідження і практичного вирішення, а саме: запровадження андрагогічної моделі організації навчального процесу в організаціях та на виробництві відповідно до особливостей і закономірностей психології та педагогіки навчання дорослих потребує впровадження сучасних інновацій; професійна освіта може бути як формальною, так і неформальною.

Зазначимо, що організаційно-структурні перетворення в сучасній освіті дорослих характеризуються трансформацією інститутів в університети, обласних інститутів підвищення кваліфікації та перепідготовки педагогічних кадрів – в регіональні інститути післядипломної освіти; введенням в класичних і технічних університетах обов'язкової психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців у межах циклу соціально-гуманітарних дисциплін; оформленням системи неперервної професійної освіти, що включає: середню спеціальну освіту; базову (бакалаврат) і повну (магістратура) ступені вищої освіти; фундаментальну наукову освіту, що включає аспірантуру, докторантуру, а також додаткову професійну освіту за програмами підвищення кваліфікації та перепідготовки фахівців. Це, на нашу думку, зумовлює необхідність посилення уваги до вивчення професійного навчання безробітних в системі державної служби зайнятості України.

Мета статті – проаналізувати особливості професійного навчання безробітних як напряму розвитку неперервної освіти.

Визначення характеристик сучасної освіти дорослих. Створення і функціонування системи неперервної освіти об'єктивно пов'язане з розвитком та ефективністю освіти дорослих, фахівців, які мають професійну освіту, певний професійний та життєвий досвід. Професійна компетентність, відповідальність за результати власної праці, готовність до постійного професійного вдосконалення, конкурентоспроможність – характерні риси сучасного фахівця.

Вітчизняний педагог Н. Г. Нічкало, на основі аналізу принципів неперервної професійної освіти

довела, що розвиток системи професійної освіти повинен відбуватися у напрямках гуманізації, динамічного співвідношення теоретичного і практичного навчання, підвищення інформаційної насиченості змісту освіти, андрагогізації процесу навчання (Ничкало Н. Г., 2013).

Серед основних тенденцій розвитку вітчизняної освіти відзначені гуманізація та андрагогізація навчального процесу, динамічність співвідношення теоретичного та практичного навчання, підвищення інформаційної насиченості навчальних курсів. Вважаємо, що з позицій андрагогічного підходу в змісті освіти дорослих необхідно виділяти три основні змістовні характеристики, які пов'язані з навчанням дорослої людини: навчання грамотності в широкому сенсі, включаючи комп'ютерну, функціональну, соціальну, інноваційну та інші; професійне навчання, що включає професійну підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації; загальнокультурну додаткову освіту, яка не пов'язана з трудовою діяльністю. В якості отримання освіти дорослим її показниками виступають грамотність, професійна компетентність, загальна культура особистості.

Вітчизняна дослідниця проблем освіти дорослих Л. Б. Лук'янова відзначала, що андрагогічний підхід ґрунтується на урахуванні особливостей освіти дорослих і характеризується такими особливостями: у навчальному процесі провідну роль відіграють потреби, мотиви і професійні проблеми тих, хто навчається; дорослій людині необхідно надати можливості для самостійності, самореалізації, самокерованості; досвід дорослої людини може бути використаний як під час її власного навчання, так і у процесі навчання колег; в процесі професійного навчання слід враховувати попередній життєвий досвід дорослого, але такий досвід формує у особистості низку бар'єрів (як правило, психологічного характеру – стереотипи, установки, страх, тривогу) і може заважати ефективному засвоєнню навчальної інформації; навчальний процес необхідно орієнтувати на розв'язання значущої для навчаемого проблеми; результати навчання можуть відразу використовуватися на практиці; навчання відбувається в умовах суттєвих обмежень (соціальних, особистісних, часових, фінансових, професійних тощо); навчання вибудовується як спільна діяльність суб'єктів навчального процесу, у результаті чого їх взаємовідносини наближуються до партнерського рівня (Лук'янова Л. Б., 2009).

Зазначимо, що для розвитку освіти дорослих в Україні актуальним є включення в соціальне життя соціально незахищених груп дорослого населення: безробітних, людей пенсійного віку, людей з обмеженими фізичними можливостями, мігрантів, засуджених дорослих, позбавлених волі. На впровадження ідей неперервної освіти дорослих в Україні спрямована діяльність Всеукраїнського координаційного бюро Міжнародної громадсько-

державної програми «Освіта дорослих України», що створене за сприяння Інституту освіти ЮНЕСКО (з 2000 р.) (Ничкало Н. Г., 2013).

Отже, слід відзначити, що розвиток професійної освіти закономірно обумовлено тенденціями суспільного розвитку та розвитку системи неперервної освіти дорослих.

Особливості організації й проведення професійного навчання безробітних в Україні. Актуальність проблеми організації й проведення професійного навчання безробітних обумовлено змістом, формами, методами професійного навчання, вимогами до підготовки такої категорії населення як безробітні; відносно швидким розвитком техніки і технології виробництва, міжнародних інтеграційних економічних процесів і невисокими темпами модернізації методології та змісту професійного навчання; наявністю нормативних вимог до строків, змісту, форм і методів професійного навчання безробітних громадян і відсутністю методики проектування робочої навчально-програмної документації з урахуванням змісту праці фахівця в реальному секторі економіки.

В Україні суттєво змінилася й роль держави щодо забезпечення ефективної зайнятості населення. Її функції зводяться до того, щоб створювати умови щодо спонукання громадян самостійно обирати сферу професійної діяльності, бути професійно навченими, конкурентоспроможними й територіально мобільними на ринку праці. Діяльність з організації професійного навчання безробітних на законодавчому рівні закріплено в Концепції професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації незайнятого населення (1996 р.), в Законах «Про зайнятість населення» (1996 р., доповнення в 2012 р.), «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», «Про професійну технічну освіту», в наказі Кабінету міністрів «Про затвердження Положення про центр організації професійного навчання незайнятого населення державної служби зайнятості» (1996 р.). Водночас, сучасні реалії ринку праці обумовлюють посилення контролю за унормуванням напрямків розвитку соціального партнерства як механізму врегулювання інтересів суб'єктів професійного навчання з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації; за законодавчим стимулюванням роботодавців, які готують кадри з робітничих професій.

Слід зауважити, що одним із напрямів діяльності державної служби зайнятості, є професійне навчання зареєстрованих безробітних за професіями і спеціальностями, що сприяють підвищенню конкурентоспроможності особистості і користуються попитом на сучасному ринку праці. Безробітним, які звертаються до центрів служби зайнятості, надається допомога направленні на професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації, згідно з потребами роботодавців.

Л. М. Капченко уточнено, що система організації професійного навчання зареєстрованих безробітних в Україні, є упорядкованою сукупністю взаємопов'язаних навчальних закладів (професійно-технічні навчальні заклади різних форм власності та підпорядкування, центри професійної освіти державної служби зайнятості, навчальних підрозділів в організаціях і на підприємствах, органів управління (Капченко Л. М., 2011).

Професійне навчання зареєстрованих безробітних проводиться з урахуванням вимог ринку праці, перспектив розвитку регіону у професійно-технічних та вищих навчальних закладах, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності чи відомчого підпорядкування за наявності в них ліцензій на надання освітніх послуг.

Напрофесійне навчання від центрів зайнятості направляються безробітні, які мають професійну освіту і потребують досвіду практичної роботи за набутою професією (спеціальністю). Також піти на навчання можуть безробітні, які тривалий час не працювали і бажають відновити чи удосконалити свої професійні знання, уміння та навички. Професійне навчання безробітного населення як з вищою освітою так і за робітничими професіями здійснюється за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття. Отже, професійне навчання зареєстрованих безробітних у вигляді професійної підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування, спрямовано на здобуття безробітним рівня професійних знань, умінь та навичок, підвищення його конкурентоспроможності на сучасному ринку праці.

З метою організації професійного навчання зареєстрованих безробітних громадян і незайнятого населення органи служби зайнятості активно використовують можливості всіх типів закладів професійної та додаткової професійної освіти: навчально-виробничі бази підприємств і їхні робочі місця, заклади початкової, середньої та вищої професійної освіти, навчальні центри та центри професійної орієнтації державної служби зайнятості та інші установи додаткової професійної освіти. Вищезазвані професійні установи здійснюють професійне навчання безробітних за договорами з органами служби зайнятості. Вибір освітнього закладу здійснюється на конкурсній основі. Ця процедура потребує великої відкритості та демократизації.

Послідовність організації професійного навчання в центрах зайнятості для безробітного наступна: безробітний за рекомендацією фахівця служби зайнятості зустрічається з роботодавцем, добровільно проходить професійну підготовку або перепідготовку, на яку його направляє служба зайнятості, щоб він міг зайняти рекомендоване місце роботи. Фахівець служби зайнятості курирує

і періодично консультує клієнта, проводить пошук вакансій за попереднім фахом і направляє клієнта на місце передбачуваної роботи. Якщо пошук не приносить позитивних результатів, клієнт центру зайнятості направляється на навчання для отримання нової або суміжної професії. Тим самим фахівці служби зайнятості виконують функції посередників між роботодавцями і своїми клієнтами.

Отже, проблеми системи професійного навчання зареєстрованих безробітних пов'язані як з внутрішніми її складовими так і з зовнішніми чинниками: співвідношенням повного та зареєстрованого ринку праці; складністю визначення кількості вільних вакансій на ринку праці та прогнозування перспективного попиту на робочу силу; станом профорієнтаційної роботи з населенням; методикою відбору безробітних для професійного навчання; змістом професійного навчання, його методикою та організацією; нестачею програм для навчання за новими професіями; змінами у структурі навчальної бази (навчальні заклади системи освіти, підприємства, установи та організації, навчальні заклади служби зайнятості) з професійного навчання безробітних; потребою контролю над якістю навчальних послуг з професійного навчання безробітних та моніторингу працевлаштування і кар'єрного зростання безробітних (Капченко Л. М., 2011).

Аналіз досвіду організації професійного навчання безробітних довів, що досягти високої ефективності професійного навчання даної категорії населення в Україні можливо завдяки розвитку інноваційних технологій навчання в системі вітчизняної професійної освіти, застосовуючи індивідуальні сучасні гнучкі форми їх організації, тісно співпрацюючи при цьому з безпосередніми замовниками робочої сили на ринку праці та впроваджуючи сучасне необхідне обладнання для професійно-практичної підготовки.

Завдання працівників центрів зайнятості – орієнтувати людей на адаптивні стратегії поведінки на ринку праці. Прийом безробітного працівником центру зайнятості і робота з ним, є взаємодією, що активізує внутрішні ресурси людини, його особистісний потенціал, що формує у нього нову соціальну позицію. Фахівці сприяють безробітному в пошуках роботи та його працевлаштування. Особливу увагу слід звертати на те, наскільки повно робота буде відповідати професійному потенціалу людини, на який час вона надається, як вона співвідноситься з минулим місцем роботи, рівнем заробітної плати. Використання цих заходів в комплексі сприяє відновленню втрачених функцій безробітного, поверненню його в професійну діяльність, поліпшенню емоційного стану його та членів родини, активної взаємодії з суспільством в цілому. При деяких центрах зайнятості, наприклад у Запоріжжі, діють відновлювальні терапевтичні групи. Частина з них має форму клубів пошуку роботи, в яких учасники розширюють відомості про робочі

місця, користуючись банками вакансій, в тому числі відповідними інтернет-сайтами.

Працівники центрів зайнятості, які безпосередньо надають профорієнтаційні послуги безробітним, мають справу із дорослими людьми, яких можна розглядати як зрілі особистості з життєвим та професійним досвідом. Організація професійного навчання такої категорії населення має базуватися не на традиційних педагогічних, а на інноваційних андрагогічних принципах та підходах.

Андрагогічний підхід до навчання безробітних базується на свідомому прагненні людини до самостійності, самоактуалізації та самореалізації. Сутністю основних принципів андрагогіки є розуміння того, хто навчається, як цілком сформованої особистості, яка здатна до постановки конкретних цілей та відповідальних вчинків. Специфічною характеристикою пересічної дорослої людини є наявність особистого досвіду соціальної поведінки та професійної діяльності, сформованих стійких ментальних моделей поведінки, що, як правило, відрізняються певною ригідністю, сталістю і стереотипністю, входять в протиріччя як із загальними, так і з корпоративними цілями, навичками та вимогами (Сігаєва Л. Є., 2003).

Зазначимо, що підвищення ефективності професійного навчання безробітних на замовлення центрів зайнятості обумовлено узгодженням провідних мотивів, можливостей дорослого з потребами ринку праці та вимогами роботодавців

до професійних та особистісних якостей фахівця. Сучасне організаційно-методичне та матеріально-технічне забезпечення навчального процесу, мобільність педагогічних кадрів до змін, впровадження інноваційних педагогічних технологій в освіту дорослих, на нашу думку, визначає ефективність професійного навчання безробітних.

Висновки. Таким чином, особливостями професійного навчання безробітних є: короткочасний термін навчання; практико-орієнтована спрямованість навчання; відсутність чітко окресленого виховного впливу. Визначені особливості професійного навчання безробітних в системі державної служби зайнятості зумовлюють об'єктивну необхідність розвитку взаємозв'язків між ринком праці і ринком освітніх послуг, здійснення наукового обґрунтування шляхів підвищення ефективності професійного навчання.

В подальшому вбачаємо розглянути впровадження інноваційних технологій в професійне навчання безробітних. Найбільш раціональний вихід із ситуації професійного навчання безробітних нами бачиться у формуванні системи освіти даної категорії населення при всебічній підтримці державних, регіональних, муніципальних і комерційних структур. Це передбачає створення технологічної, особистісно-орієнтованої системи навчання безробітних, що дозволяє з найменшими витратами готувати кваліфікованих працівників і підтримувати на необхідному рівні їх кваліфікацію.

Література

1. **Капченко Л. М.** Формування системи професійного навчання безробітних – веління часу / Л.М. Капченко // Професійно-технічна освіта. – 2011. – С. 39–42.
2. **Лук'янова Л. Б.** Провідні особливості навчання дорослих / Л. Б. Лук'янова // Освіта дорослих : теорія, досвід, перспективи : зб. наук. пр. – К. – Ніжин : Вид. ПП Лисенко М.М., 2009. – Вип. 1. – С. 72 – 79
3. **Ничкало Н. Г.** Професійне навчання дорослого населення: теоретико-методологічні засади: [монографія] / авт. кол.: Ничкало Н.Г., Радкевич В.О., Щербак О.І., Дорошенко Н.І., Василенко О.В., Скульська В.Є. - Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013.- 266 с.
4. **Сігаєва Л. Є.** Андрагогіка в професійному навчанні: [методичні рекомендації] / Л. Є. Сігаєва. – К. : ПП «ЕКМО», 2003. – 100 с.

References

1. **Kapchenko, L. M.** (2011) Formuvannia systemy profesiinogo navchannia bezrobitnykh – velinnia chasu [The Formation of the Vocational Training for the Unemployed – the Imperative of Time]. Profesiino-tekhnichna osvita [Vocational Education]. 39-42. (in Ukrainian).
2. **Luk'janova, L. B.** (2009). Providni osoblivosti navchannja doroslih. Osvita doroslih :teorija, dosvid, perspektivi : zb. nauk. pr. K. – Nizhin : Vid. PP Lisenko M.M. Vip. 1. 72-79. (in Ukrainian).
3. **Nichkalo, N. G.** (2013) Profesijne navchannja doroslogo naseleonnja: teoretiko-metodologichni zasadi: [monografija] / avt. kol.: Nichkalo, N. G., Radkevich, V. O., Shherbak, O. I., Doroshenko, N. I., Vasilenko, O. V., Skul's'ka, V. E. Kirovograd: Imeks-LTD, 266. (in Ukrainian).
4. **Sigaeva, L. E.** (2003) Andragogika v profesiinomu navchanni [Andragogics in the Vocational Training]: [metodychni rekomendatsii]. K. : PP "EKSMO" 100. (in Ukrainian).

Е. С. Волярская

НЕПРЕРЫВНОЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ПОДГОТОВКА БЕЗРАБОТНЫХ

Рассматриваются особенности профессионального обучения безработных в системе государственной службы занятости Украины. Определены характеристики современного образования взрослых. Проведен

анализ организации и осуществления профессионального обучения безработных в Украине. Определен андрологический подход в содержании образования взрослых. Обоснована ориентация безработных на перспективные сферы трудовой деятельности.

Ключевые слова: безработные; государственная служба занятости; образование взрослых; профессиональная деятельность; профессиональное обучение.

O. Voliarska

CONTINUOUS VOCATIONAL EDUCATION: THE LEARNING FOR UNEMPLOYED

The paper considers the features vocational learning of the unemployed in the state employment service of Ukraine. Characteristics of modern adult education. The modern adult education, is characterized by interaction with the environment, the internal factors in self-organization, promotes the emergence of educational subsystems and has a conditions for the development of vocational education.

The vocational learning for adults realizes subject to their interests and requests, life and professional experience, in the forms of partner's cooperation of all actors of the educational process. The vocational adult learning is pointed at providing of the common learning process; getting knowledge, skills, abilities; gaining the necessary competencies in joint activities in a simulated reality that provides a high level of motivation to study, in which the participants for themselves find a field to use the acquired experience.

The contemporary adult education is characterized by interactions with the environment are the factor of internal self-organization, promote the self-organization, its subsystems and a condition for the evolution of the education system.

The vocational learning for unemployed gives the experience of establishing contacts, interdependent ideological and conceptual relations with the world (culture, nature), people and a person himself is the experience of dialogic cognitive activity, social communicative relationships and self cognition.

The vocational learning for unemployed careers and occupations that are in demand in the labour market is one of the areas of active employment policy pursued by the State Employment Service of Ukraine. Unemployed, seeking employment in the civil service, specialists assisted in the selection of suitable employment, employment support, involvement in community service, referral to training, retraining and in accordance with the needs of employers and the requirements of the modern labour market.

Key words: unemployed; state employment service; adult education; professional activity; vocational training.

Рецензенти

Лук'янова Л. Б. – д. пед. н., проф.

Капченко Л. М. – к. пед. н., доц.

Стаття надійшла до редакції 27.09.14

УДК 37. 013.8

Н. В. Лаврентьєва

СПРЯМУВАННЯ ЗМІСТУ ФОРТЕПІАННОГО НАВЧАННЯ НА МИСТЕЦЬКИХ ФАКУЛЬТЕТАХ НА ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

У статті розкрито зміст, форми і методи навчання у класі основного музичного інструмента (фортепіано), вказано на взаємозалежність формування методичного мислення та підготовки майбутнього вчителя музики у класі фортепіано. З'ясовано зміст таких форм навчання, як ансамблева гра, концерти, читання з листа, ескізне розучування твору та ін. звернено увагу на важливість формування самостійності та активності мислення, проблемній побудові навчання у фортепіанному класі, а також набуттю студентами навички аналітичної роботи для самостійного освоєння навчально-музичних питань.

Ключові слова: зміст навчання; методичне мислення; основний музичний інструмент; фортепіано.

Вступ. «Основний музичний інструмент (фортепіано)» відіграє провідну роль у комплексі дисциплін, на основі яких здійснюється професійна підготовка на мистецьких факультетах педагогічних ВНЗ, зокрема формування методичне мислення майбутнього вчителя музики. Зміст навчан-

ня гри на інструменті включає в себе систему необхідних для музиканта знань, умінь і навичок, розвиток спеціальних музичних і професійних здібностей і методичного мислення.

Загальновизнано, що зміст навчання визначають чотири його елементи: 1) знання, які включають